

Alžirlilerniň taryha açylan gapysy: Şehitler meýdany

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Alžirlilerniň taryha açylan gapysy: Şehitler meýdany

ALŽIRLILERIŇ TARYHA AÇYLAN GAPYSY: ŞEHITLER MEÝDANY

«Şehitler meýdanynyň» ady «Ketşawe» metjidiniň goragçylaryny oka tutan fransuz kolonialistleri bilen baglanyşdyrylýar.

Alžirliler «Şehitler meýdanyna» zyýarat etmekden gaça durýar (Internet saýtlary).

Millionlarça alžirli «Şehitler meýdanyny» paýtagtyň belli ýeri hökmünde däl-de, Demirgazyk Afrika ýurdunyň hakydasyndaky belli tapgyrlaryň taryhy şaýady hökmünde görýär.

Käbirleri paýtagt Alžirdäki «Şehitler meýdanynyň» adynyň 1962-nji ýylda fransuz kolonializmine garşy ýurduň garaşsyzlygyna alyp baran azat-edijilik rewolýusiýasy wagtynda wepat bolan watançylardan gaýdýandygyny pikir edýär.

Emma onuň kyssasy fransuz ordalarynyň ýurda giren 1830-nji ýyllaryna çenli uzaýar.

Meýdanyň ady onuň dik garşysyndaky «Ketşawe» metjidi bilen baglanyşykly.

Meýdan metjide bary-ýogy birnäçe metr daşlykda ýerleşýär. Şol wagtlar fransuz basybalyjylary metjidi buthana öwürmegi makul bilýär.

Muny eşden dört müň alžirli karary ýerine ýetirmek üçin edilýän ähli işleriň öňüni almak üçin haýdan-haý metjide gelýär.

Alžirlileriň bu hereketi metjide basyş eden, protestçileri zor bilen daşlaşdyran we olary osmanly döwründe Maiz meýdany diýilýän ýere alyp baran fransuz güýçleriniň gaharyny getirýär. Fransuzlar alžirlileri oka tutup başlaýar.

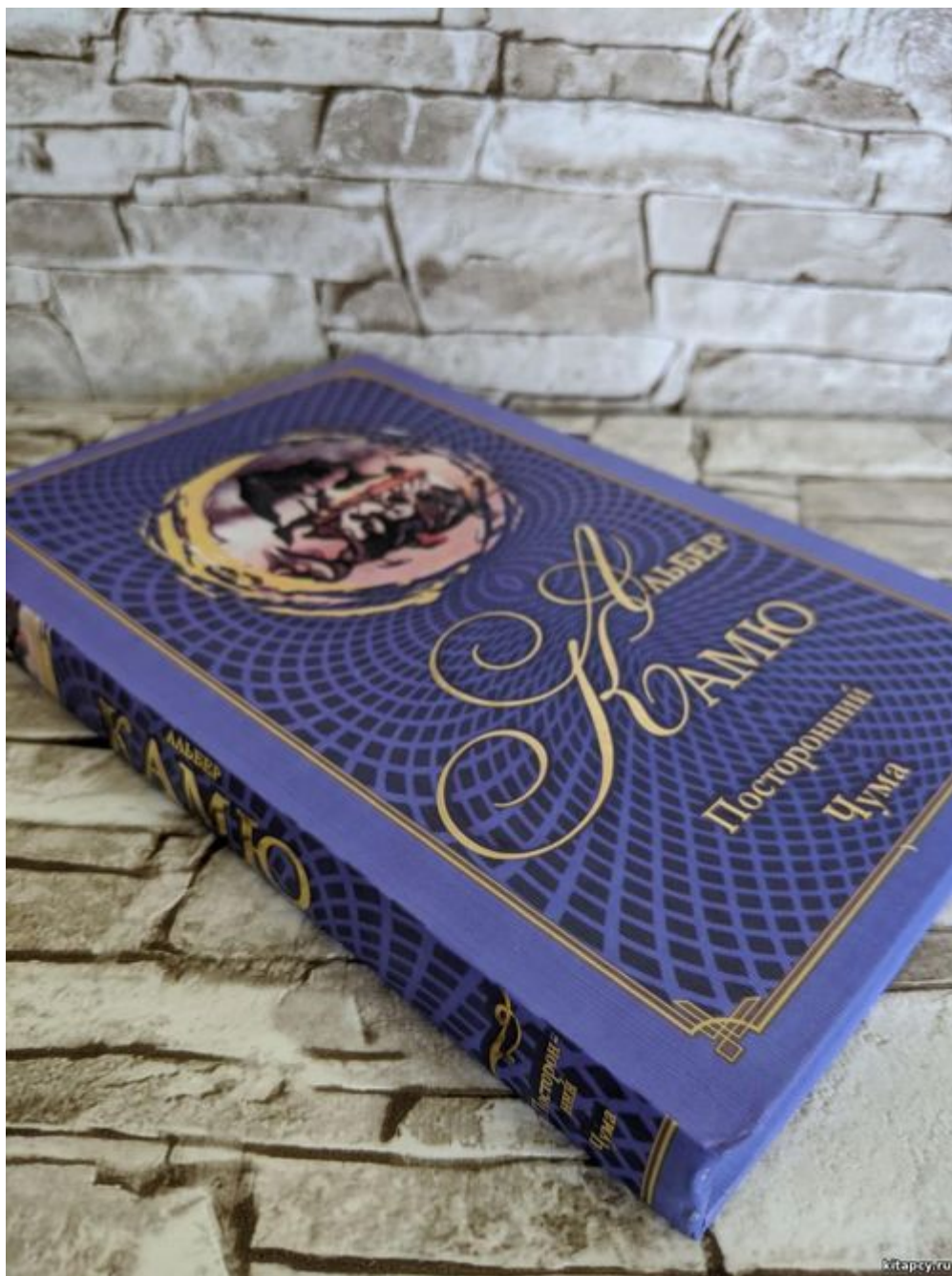
Waka 1962-nji ýylda Alžiriň garaşsyzlygyny alan wagtyna çenli taryh kitaplaryna we paýtagtlylaryň hakydalaryna hemişelik ýazyldy.

Garaşsyzlyk alynandan soň alžirli ygtyýarlylar buthanadan haçlary aýryp, öňküsi ýaly metjide öwürdi we bu ýeriň osmanly döwründäki adyny üýtgedip, Şehitler meýdany adyny berdi.

Bu karary Alžiriň öňki prezidenti Ahmet bin Belle çykardy we onuň kyssasy nesillerden nesile geçip geldi.

Hökümet meýdanynyň ady bolsa, 1842-nji ýylda «Orlean gersogy» heýkeliniň gurlandan soňky fransuz kolonializmi bilen baglanyşykly.

Alžirliler Şehitler meýdanyna zyýarat etmekden gaça dursa-da, töwerekde ýaşaýan dürli milletler uly gyzyklanma bildirip, meýdany iň gelim-gidimli ýere öwürdi.

Meşhur ýazyjy Alber Kamýunyň «Keseke» romanynda aýdysy ýaly, ýewropalylaryň masgaralamagyndan çekinip, meýdana gyzyklanma bildirmekden gaça durýan halk bir gyrada durmak bilen çäklendi.

Şehitler meýdany Osmanly Alžiriniň paýtagty hökmünde tanalan Kasba oblastynda, deňiziň garşysynda, Şarlmanyň 1541-nji ýylda oblasty basyp alan wagtynda onuň gämileriniň zibil üýşmegine öwrülen ýerinde ýerleşýär.

Günbatarynda Alžiriň iň uly we adybelli raýonlarynyň biri bolan gür ilatly, XIX asyryň ahyrynda gurlan «Bab El-Wad» raýony bar.

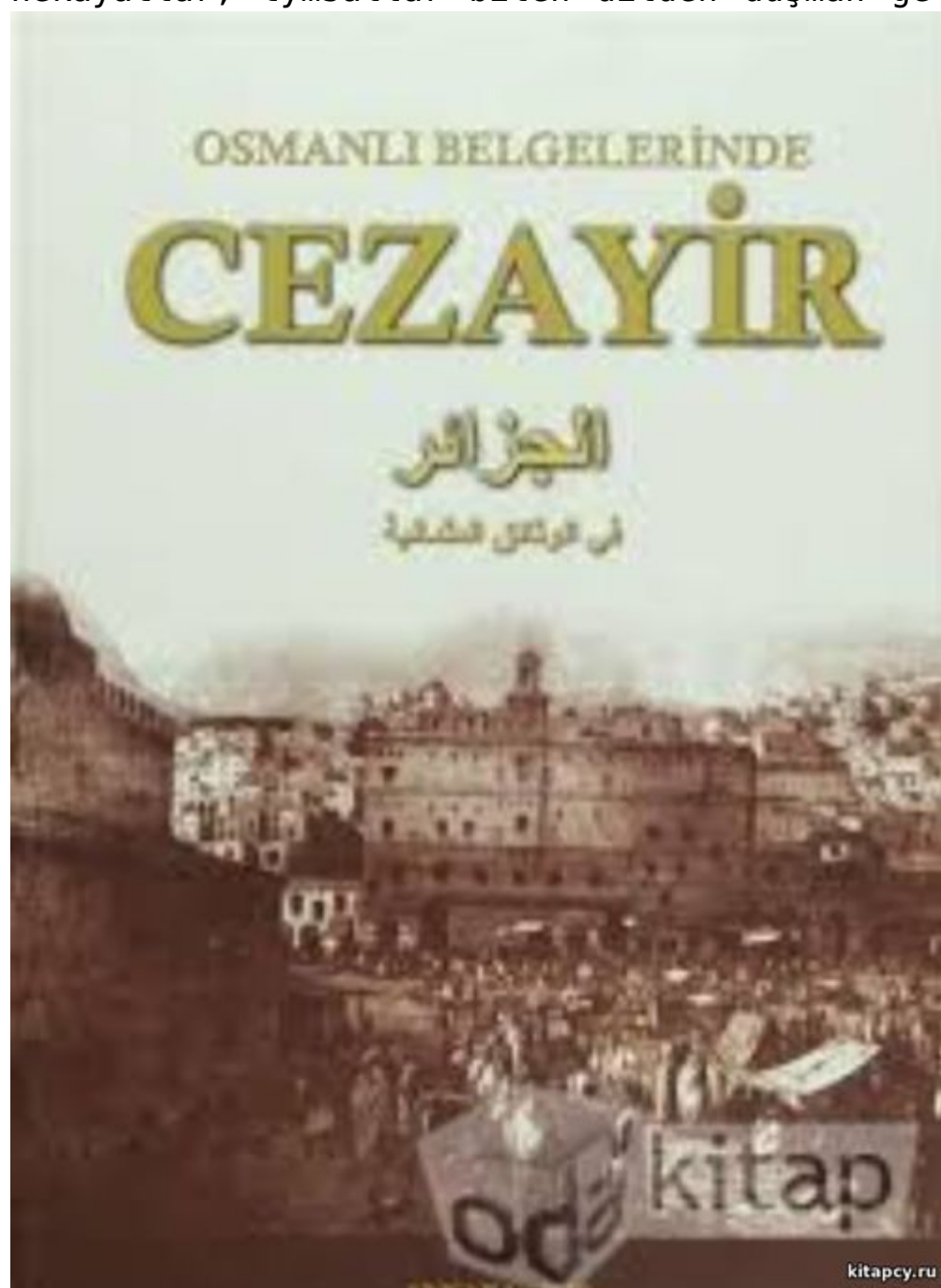
Raýon fransuz kolonializmi döwründe Andalusdan gaçyp gelen jöhitleriň ýaşaýan ýeri bolup, Ortaýer deňziniň şäher

gurluşynyň düzümi ispan, malta, italýan, fransuz dillerini öz içine alýardy.

Gündogar tarapynda Köne şäheriň gapylaryndan biri bolan «Bab Azzun» raýony osmanly döwrüniň we raýony gudan fransuz basybalyjylarynyň janly şaýady bolup otyr.

Şehitler meýdanynyň gaýrasynda Kasba ýa-da Köneşäher ýa-da paýtagtlylaryň atlandyrylan ady bilen aýdanymyzda Mahrusa şäheri ýaýylyp ýatyr.

Şäher aýratynam osmanly döwründe begzada gatlagyň we buržuaz maşgalalaryň oturylan ýeri bolansoň, köp sanly rowaýatlar, hekaýatlar, timsallar bilen dilden düşmän gelyär.

- Arheologik açyşlar

Şehitler meýdany hakdaky hekaýatlar aýratynam sebitde gurulan metro liniýasynyň basyrynyp ýatan syry ýüze çyjarmagyndan soňam gutararly däl.

Arheologlar sebitoň rim we osmanly döwürleriniň arasyndaky iki müň ýyllyk taryhyna şaýatlyk edýän binalaryň we tapyndylaryň üstünden bardygyça, meýdan jahankeşdeler üçin açyk muzeýe öwrüldi.

Alžirli arheolog Kemal Sititi Şehitler meýdandaky taryhy ýerleri ilkinji bolup açan alym boldy. Ol bu barada şeýle diýdi:

– Ynanar ýaly däl. Bir gezek göreniňizde iki müň ýyllyk taryhy täzeden göz öňüňizde janlandyryp bilersiňiz.

Sititi V asyra çenli uzaýan mozaikalardan ybarat meýdanyň we VII asyrdan wizantiýa döwrüne degişli onlarça mazaryň bolan uly gonamçylygyny üstünden bardy.

Şäherçe üç müň kwadrat metr meýdanda ýaýylyp ýatyr. Meýdandan rim döwrüne degişli 385 metal pul we bir katapult topy bilen birlikde köpüsi zaýаланан taryhy eserlerdir tapyndylar hem alyndy.

Kemal Sititiniň pikiriçe fransuzlar 1831-nji ýylda Alžiri koloniýalaşdyrmaga başlanlarynda ploşady gurmak üçin ýykan osmanlylaryň gurup giden «Seýýide» metjidiniň käbir korpuslary gazuw-agtaryş işleriniň dowamynda ýüze çykdy.

Meýdan ýurduň garaşsyzlygyny gazanan 1962-nji ýylyndan bäri Şehitler meýdany adyny göterýär.

Aly ÝAHÝA.

Sişenbe, 06.06.2023 ý.

«Independent Arabia» internet gazetini. Taryhy ýerler